



## Πληροφορίες για το περιβάλλον για ταξιδιώτες στην Κρήτη:

### Αντάρτης – Μνημείο της Ειρήνης στο οροπέδιο της Νίδας Εκδρομή με το τζιπ από τα Ανώγεια προς τη Γέργερη

Ένα άρθρο των μελών της NLUK *Diana P. Bailey* και *Μαρία Ελευθερία*, Κρήτη



Ο ορεινός όγκος του Ψηλορείτη (ή το όρος Ίδη) στα Νοτιοδυτικά του Ηρακλείου είναι ένας από τους τρεις ορεινούς όγκους της Κρήτης που ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα. Βόρεια όσο και νότια της οροσειράς, οι οικισμοί είναι συνδεδεμένοι μεταξύ τους με δρόμους κατά μήκος των προπόδων. Ένας συνεχόμενος δρόμος, προσβάσιμος για Ι.Χ. (όχι μόνο για τετρακίνητα), που συνδέει τον Βορρά με τον Νότο υπάρχει μόνο ανατολικά και δυτικά της οροσειράς. Από το χωριό Ανώγεια οδηγεί ο αρκετά επεκταμένος και με καλή σήμανση δρόμος (βλ. εικ. των τίτλων) μέχρι πάνω στο οροπέδιο της Νίδας.

Μία παράκαμψη που αξίζει, είναι μετά από περίπου 8 χλμ να ακολουθήσετε τον δεξιό δρόμο της διασταύρωσης που οδηγεί στο σημείο, όπου διαδραματίζονται τα Υακινθία. Βλ. και: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/137-06%20-%20Kapelle%20des%20Heiligen%20Yakinthos%20-%20Festspiele.pdf>].

Ο πλατύς «φιδίσιος» χωματόδρομος περνάει ομαλά από το τοπίο. Μετά από περίπου 3 χλμ φτάνω σε ένα μεγάλο, παλιό μητάτο. Λίγο αργότερα βρίσκομαι σε έναν περιφραγμένο, κλειστό χώρο. Κατά την επίσκεψή μου το φθινόπωρο του 2011 κρέμονταν φωτογραφίες στα κλαδιά του δέντρου στο παρεκκλήσι (βλ.εικ.) Είναι απομεινάρια της εγκατάστασης «Το Δέντρο της Μνήμης» του καλλιτέχνη Γιάννη Μανιώρου. Πρόκειται για ένα ειδυλλιακό, ειρηνικό τοπίο. Τεράστιοι πρίνοι στέκονται στον χώρο. Ηρεμία. Μόνο ο ήχος από τα κουδούνια των αιγοπροβάτων ακούγεται. Το αμφιθέατρο με τη στρογγυλή σκηνή, οι σειρές καθισμάτων από πελεκητούς ογκόλιθους, όλα είναι σε αρμονία. Τα υπάρχοντα δέντρα συμπεριλήφθηκαν στην αρχιτεκτονική. Πληροφορίες για τις τρέχουσες εκδηλώσεις υπάρχουν σε τρεις γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά, γερμανικά) στην ιστοσελίδα των Υακινθίων: [<http://yakinthia.com/bindexd.html>].



Πίσω στον δρόμο για το οροπέδιο της Νίδας, φτάνω μετά από 15 χλμ αριστερά της διακλάδωσης περίπου στο Αστεροσκοπείο στην κορυφή του Σκίνακα (βλ.: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/367-12.pdf>]). Σύντομα μπορώ να ρίξω τις πρώτες ματιές στο κοντινό οροπέδιο.

Το οροπέδιο της Νίδας έχει αραιή βλάστηση με χορτάρι, θάμνους και λίγα δέντρα, και χρησιμοποιείται λόγω υδρογεωλογικών φαινομένων ως βοσκότοπος. Βλέπε για το ίδιο υδρογεωλογικό φαινόμενο το ενημερωτικό φυλλάδιο για το οροπέδιο του Ομαλού: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/43-04%20-%20Omalos.pdf>].

Μετά από 6 χλμ περίπου φτάνω σε μία ταβέρνα με μεγάλο χώρο στάθμευσης. Το Ιδαιόν Άντρον (βλ.: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/17-04%20-%20Ideon-Hoehle.pdf>]), όπου σύμφωνα με τον μύθο μεγάλωσε ο νέος θεός Ζeus κοντά στους βοσκούς της Ίδης, εφόσον κρυβόταν από τον πατέρα του τον Κρόνο, βρίσκεται πολύ κοντά. Στη σπηλιά οδηγεί ένα παλιό μονοπάτι· σε μία της εισόδου γίνονται έργα. Όποιος έχει τζιπ, μπορεί να ανέβει τον ανηφορικό χωματόδρομο. Στη μέση της διαδρομής στέκεται το μάλλον άσημο, μικρό εκκλησάκι Της Αναλήψεως. Το Ιδαιόν Άντρον που βρίσκεται στα 1500 μ. χρησίμευε για πολλές χιλιετίες ως λατρευτικός χώρος. Το επιβεβαιώνουν πολυάριθμα ευρήματα, τα οποία εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Ηρακλείου.

Η θέση της σπηλιάς επιτρέπει μία πανοραμική θέα στο τοπίο. Μου έρχονται στο μυαλό τα λόγια των αρχαίων συγγραφέων: «Η νήσος είναι ... δασώδης», αναφέρει ο γεωγράφος *Στράβων* για την Κρήτη. Ο φιλόσοφος *Πλάτων* περιγράφει τη διαδρομή από την Κνωσό προς τον λατρευτικό χώρο του Δία ως «μακρινή, αλλά υπάρχουν αρκετά σημεία, όπου μπορεί κανείς να ξεποστάσει στον ίσκιό των ψηλών δέντρων». Παλιά, καλά χρόνια, σκέφτομαι.

Ωστόσο, βάσει των κλιματολογικών συνθηκών, η Κρήτη θα μπορούσε πράγματι να είναι και σήμερα ένα δασώδες νησί!



Πίσω στην ταβέρνα, όπου ενοικιάζονται και δωμάτια, απολαμβάνω εξαιρετικά αρνίσια παϊδάκια και μετά το φαγητό κουβεντιάζω λίγο με τον Στέλιο, τον ιδιοκτήτη. Ο άντρας με το σκαμμένο από τον καιρό πρόσωπο γελάει πολύ. Μοιάζει εκπληκτικά με τον πατέρα του, η υπερμεγέθης φωτογραφία του οποίου κυριαρχεί σε έναν τοίχο της ταβέρνας. (βλ.εικ.). Με εμφανή υπερηφάνεια διηγείται ο ταβερνιάρης για τη δημιουργία του **Αντάρτη**, ενός πρότζεκτ της βερολινέζας καλλιτέχνης τοπίων *Karina Raeck*, που άρχισε να το πραγματοποιεί με την υποστήριξη και την ενεργό βοήθεια του κρητικού

πληθυσμού στα τέλη της δεκαετίας του '80. Για δύο καλοκαίρια ο Στέλιος μαζί με άλλους Ανωγειανούς κουβαλούσε τις πολλές και μεγάλες πέτρες, τις οποίες είχαν διασκορπίσει κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στο οροπέδιο, για να εμποδίσουν την προσγείωση των γερμανικών αεροπλάνων. Οι πέτρες σχηματίζουν από το 1991 ένα **Μνημείο της Ειρήνης**, έναν πέτρινο, φτερωτό αντάρτη, μήκους άνω των 30 μ. (Η αεροφωτογραφία του Αντάρτη (εικ. κάτω) έγινε από άγνωστο φωτογράφο κατά τη διάρκεια των εργασιών).



Οι αντάρτες (μαχητές της αντίστασης), έννοια που προήλθε από τον ελληνικό αγώνα για τη Μακεδονία τον 19<sup>ο</sup> αιώνα, πολεμούσαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και στην Κρήτη κατά των γερμανών κατακτητών. Οι Γερμανοί αντιμετώπιζαν με εξαιρετική βαναυσότητα τους αντάρτες, αλλά και τον άμαχο πληθυσμό σε αντίποινα. Λεπτομερείς πληροφορίες για τους αντάρτες θα βρείτε στο ενημερωτικό φυλλάδιο: [ <http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/325-10.pdf> ].

Μετά το γεγονός, όπου τον Απρίλιο του 1944 δύο βρετανοί αξιωματικοί απήγαγαν με τη βοήθεια Κρητών ανταρτών τον γερμανό στρατηγό *Karl Heinrich Kreipe* και (μετά από μία περιπετειώδη φυγή μέσα από τα Ανώγεια και τον Ψηλορείτη) τον φυγάδευσαν εκτός χώρας, ως αντίποινα η γερμανική βέρμαχτ κατέστρεψε πολλά χωριά. Για τα Ανώγεια ίσχυε η εντολή του διοικητή της Κρήτης *Friedrich Wilhelm Müller* (ο οποίος εκτελέστηκε μετά το τέλος του πολέμου ως εγκληματίας πολέμου) «να ισοπεδώσουν το μέρος και να εκτελέσουν κάθε αρσενικό κάτοικο των Ανωγείων που θα βρουν μέσα στο χωριό ή σε περίμετρο του ενός χιλιομέτρου».

Θα φτάσετε στον Αντάρτη, ξεκινώντας από την ταβέρνα προς τα νότια, παίρνοντας την πρώτη διασταύρωση αριστερά. Το μνημείο που αποτελείται από 5000 μεγάλες πέτρες έχει γίνει εν τω μεταξύ μέρος του τοπίου και διακρίνεται από μακριά μετά δυσκολίας. Μία ένδειξη: Το πέτρινο μνημείο βρίσκεται ανατολικά της ταβέρνας, δεξιά

κάτω από τον λόφο, όπου φαίνεται ένα σπίτι (βλ.εικ.).

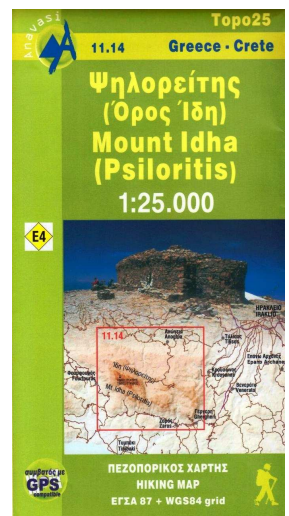


Όποιος ταξιδεύει με αυτοκίνητο παντός δρόμου, διαθέτει αρκετή πείρα οδήγησης σε χωματόδρομους και θέλει να συνεχίσει το ταξίδι προς τον Νότο, έχει μπροστά του μία εντυπωσιακή διαδρομή, η οποία έχει περιγραφεί προς την αντίθετη κατεύθυνση· βλ.: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/193-07%20-%20Jeep%20Tour%20Gegeri%20-%20Anogia.pdf>].

Οι συνθήκες του οδικού δικτύου δεν έχουν αλλάξει από τότε· είναι ακόμα μία διαδρομή που οδηγεί σε ένα κομμάτι σχετικά παρθένας φύσης. Αξίζει λοιπόν, να διαθέσετε αρκετό χρόνο για τα λίγα αυτά χιλιόμετρα. Εάν σας αρέσει να παρατηρείτε, να μπαίνετε στην ατμόσφαιρα των τοπίων, εάν αγαπάτε τη σιωπή και τις κατσίκες, τότε βρίσκεστε στο σωστό μέρος.

Σας προτείνω να πάρετε για αυτή την εκδρομή τον πεζοπορικό χάρτη Ψηλορείτης (Όρος Ίδη, βλ.εικ.), ο οποίος δυστυχώς, όπως φαίνεται, πωλείται μόνο σε επιλεκτικά καταστήματα στις μεγαλύτερες πόλεις του νησιού.

Πριν ξεκινήσετε την εκδρομή σας σκεφτείτε να πάρετε μαζί σας αρκετές προμήθειες για τη διαδρομή από το οροπέδιο της Νίδας για τη Γέργερη. Επίσης, να επιχειρήσετε το ταξίδι μόνο με καλές καιρικές συνθήκες.



Ακολουθήστε αρχικά ένα κομμάτι του δρόμου προς Ανώγεια και μετά στρίψτε προς το Αστεροσκοπείο στον Σκίνακα. Προσπεράστε την πύλη (που οδηγεί στο Αστεροσκοπείο), μείνετε στον πλατύ ασφαλτόδρομο, ο οποίος μετά από 1,4 χλμ περίπου γίνεται χωματόδρομος. Ένα καλοδιατηρημένο μητάτο βρίσκεται λίγο πιο πέρα από τον δρόμο στη δεξιά πλευρά. (εικ.αρ.)

Κοντά στο 1χλμ. φτάνετε σε μία διχάλα. Εδώ πρέπει να στρίψετε αριστερά. Μετά από 1,8 χλμ περίπου στέκεται στα δεξιά πάνω σε έναν λόφο το εξωκλήσι του Τιμίου Σταυρού (εικ.δε.). Από εδώ θα απολαύσετε μία πολύ ωραία θέα.



Μετά από 1,3 χλμ (στην αριστερή πλευρά του δρόμου βρίσκεται ένας κρατήρας με κοντά 10μ. διάμετρο) μείνετε

πάλι στην αριστερή πλευρά. Από εδώ ο δρόμος γίνεται κατηφορικός.

Στα 4,5 χλμ θα προσπεράσετε ένα υδραγωγείο. Από εκεί συνεχίστε ευθεία. Λίγο αργότερα θα δείτε ένα μητάτο με ένα μοναδικό δέντρο, που είναι ένα πολύ ωραίο μέρος για ανάπαυση. Ένα μέρος που αρέσει και στις κατσίκες.

Αυτοί οι γεροδεμένοι ορεσίβιοι κάτοικοι με ύψος ώμων κοντά στο 1μ. είναι φυτοφάγοι και κατά κανόνα αρκετά ειρηνικοί.

Συνεχίζοντας τη διαδρομή μείνετε στα δεξιά, έως ότου δείτε στην αριστερή πλευρά άλλο ένα υδραγωγείο και έναν μικρό σταθμό μέτρησης ανέμου.

Μετά από ακόμα 5χλμ θα δείτε ένα νεόκτιστο μητάτο (βλ.εικ.αρ.κάτω) με ένα αμφιθέατρο και μία εκκλησία. Από εδώ ξεκινά ο ασφαλτόδρομος.



Προς τα δεξιά οδηγεί ο δρόμος στο εξωκκλήσι του Αγίου Ιωάννη στο άνω άκρο του φαραγγιού του Ρούβα· βλ. το παρακάτω ενημερωτικό φυλλάδιο: [ <http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/68-05%20-%20Rouwas-Schlucht.pdf> ]

Εδώ είδα μία σήμανση για πεζοπόρους, η οποία μαζί με τα γύρω διασκορπισμένα κόκκαλα δεν με ενθάρρυνε ιδιαίτερα να την ακολουθήσω (εικ.πάνω δεξιά).

Η υπόλοιπη διαδρομή μέχρι τη Γέργερη είναι γεμάτη στροφές, ωστόσο ο δρόμος (που είναι σε καλή κατάσταση) προσφέρει μία πανοραμική θέα από το μεγάλο υδραγωγείο της Φανερωμένης στην πεδιάδα της Μεσσαράς έως κάτω στην νότια ακτή (εικ.κάτω).

